

Mukaddime'den*

From the Muqaddimah

İbn Haldun

Rızık ve Kesbin Hakikatine, Bunların Açıklanmasına ve Kesbin, İnsan Emeğinin Kıymetinden İbarete Olduğuna Dair

Bilmek gerekir ki insan, hayatındaki bütün hal ve tavırlarında (doğma ve yetişme çağından erginlik çağına ve ihtiyarlığa kadar) kendisi için gıda ve nafaka olacak şeylere tabiatı icabı ihtiyaç duyar. “Ve Allah zengindir, siz ise fakirsiniz” (Muhammed 47/38, O’ndan başka her şey fakr ve ihtiyaç içindedir). Şanı yüce olan Allah, âlemde var olan şeylerin tümünü insan için yaratmış ve bunları, bir çok âyetlerde insan için minnet vesilesi yapmıştır. Kitabında buyurur ki; “(Allah kendi) tarafından (bir lütuf olmak üzere) semâlarda ve yerde olan her şeyi size musahhar, (emrinize müheyya ve istifadenize âmâde) kıldı (Casiye, 45/13), “Güneşi ve ayı sizin için musahhar kıldı” (İbrahim, 14/33; Enbiya, 21/29), “Denizi size musahhar kıldı” (Casiye, 45/12), “Gemiği size musahhar kıldı” (İbrahim, 14/32), “Sığırları ve davaları size musahhar kıldı” (Nahl, 16/58; Yasin, 36/71, 73). (Aynı hususun) şahidi ve delili olmak üzere Kur’an’da bir çok âyetler daha vardır. İnsan, elini (ve gücünü) Allah’ın onu istihlaf etmesi (bk. 6/165) sebebiyle âleme ve orada bulunan şeylerin üzerine yaymıştır (ve onlar üzerinde hakimiyet kurmuştur. Bütün) insanların elleri (var olan şeyleri elde etmek için yeryüzüne ve oradaki eşyaya) yayılmıştır. Bu hususta bütün insanlar müşterektir. (Bütün beşerî kuvvet ve imkânlar aynı durumdadır). Belli bir kişinin eli (ve mülkiyeti) altına giren bir şey artık diğerinin eline geçmez, onu ancak bir bedel karşılığı elde edebilir. İmdi kendine hâkim olma durumuna gelen ve (küçüklükten ileri gelen) zayıflık safhasını geçen bir kimse, kazanç, (kâr ve fayda) elde etmek için çabalar. Maksudı ise, Allah’ın kendisine ihsan ettiği malları (Talâk, 65/7), bunların bedellerini ödeyerek mutad ve zarurî ihtiyaç-

* Bu yazı İbn Haldun’un Mukaddime isimli eserinin Dergâh Yayınları tarafından hazırlanmış (İstanbul, 2005, yayına hazırlayan: Süleyman Uludağ) basımından alınmıştır. Söz konusu kaynak metindeki imlaya sadık kalınmıştır. Metnin yayımlanma sürecindeki izin ve katkılarından dolayı Asım Onur Erverdi ve Dergâh Yayınları’na teşekkür ederiz (editör).

larını temin etmek için harcar. Yüce Allah, “Allah indinde rızık talep ediniz” (Ankebut, 29/17) buyurmuştur.

(Kazanç peşinde olan) bir kimse için, bu durum, çaba harcamadan da elve-rebilir. Meselâ ekin için yağmur ve benzeri hallerde bu durum vardır (Emek harcamadan tarla sulanmış ve bol mahsul alınmış olabilir). Fakat bu durum sadece belli (ve sınırlı) olarak bahiskonusu olur. İlerde görüleceği gibi bu durum (ve tabii imkânlar) la birlikte insanın mutlaka çaba harcaması icab eder. İmdi bahiskonusu kazançlar, şayet zaruret ve ihtiyaç kadar olursa, buna “meaş” (maışet, geçim) denir. Bu miktardan fazla olursa, o vakit de “servet ve sermaye” (müterakim mal) adını alır. Sonra sözkonusu hâsılâtın ve biriktirilmiş malın menfaati şayet insana ait olup çıkarlarında ve ihtiyaçlarında harcamak suretiyle bunun semeresi onun için husule gelirse, buna; “rızık” (nasip, kısmet, *sustenance*) adı verilir. Hz. Peygamber (s.a.), “Malından sana ait olan sadece yiyip de tükettiğin, giyip de eskittiğin ve tasadduk edip de (ahirete) gönderdiğindir”, buyurmuşlardır. (Müslim, Zühd 3, Tirmizî, Zühd 31, Nesaî, Vesayâ 1) O halde rızık, fiilen kullanılan, faydalanan ve istihlâk edilen maldır).

Şayet bir insan (sözkonusu kazanılmış ve biriktirilmiş maldan), kendisiyle ilgili maslahatların ve ihtiyaçların hiç birinde faydalanmazsa bu durumda sahibine nazaran bu mala “rızık” ismi verilemez insanın çabası ve gücü ile mülkiyetine sahip olduğu (ama fiilen istifade etmediği) mal “kesb” (kazanç, *profit*) adını alır. Buna misâl mirastır. Ölene nisbetle mirasa “*kesb*” ismi verilir ama “rızık” adı verilemez. Çünkü ölen (muris) bundan (fiilen) faydalanmamıştır, faydalanmaları halinde, varislere nazaran o mala “rızık” adı verilir.

Ehli sünnete göre rızık denilen şeyin hakikati ve mahiyeti işte budur. Mutezile’ye göre bir şeyin rızık ismini alabilmesi için, meşru surette ona mâlik olmak şarttır. Onlara göre temellük edilmeyen şeylere rızık ismi verilemez. Böylece gasb edilen (haksız kazançların) ve haram olan şeylerin tümünü Mutezile, rızık kavramının dışında tutmuştur. Halbuki, gasp edene de, zâlime de mümine de kâfire de rızık veren Allah Taâlâ’dır. O, rahmetini ve hidayetini dilediğine tahsis eder. Mutezilenin bu hususta (görüşlerini dayandırdığı) bir takım delilleri vardır. Onları genişçe anlatmanın yeri burası değildir.

Bilinmelidir ki, kesb (ve kazanç), sadece bir şeyi edinmek ve elde etmek (*ikhti nâ, tahsil*) için gayret ve kasd etmek suretiyle vücuda gelir. Şu halde, ele alınması ve usûlüne göre istenmesi şeklinde de olsa rızıkta sa’y ve amel şarttır. Hakk Taâlâ, “Rızıkı Allah’tan isteyiniz” (Ankebut, 29/17), buyurmuştur. (Ele alma ve talep de bir nevi çalışmaktır). Rızık için gayret sarf etmek sadece

Allah'ın ilham etmesi ve kudret vermesiyle olur. O halde, (rızkla ilgili) her şey Allah'tandır. Fakat kazanılan her mal ve edinilen her servet için beşerî amel (ve iş) de şarttır. Zira eğer (kazancın ve servetin kaynağı), sanatlarda olduğu gibi bizzat amelin (ve emeğin) kendisi ise, açıktır (ki bu sanatları elde etmek için amel ve emek sarf etmek zaruridir). Şayet (kazanç ve servet) hayvandan veya bitkilerden veya madenden edinilmiş ise, bu gibi şeyler için de ilerde görüleceği gibi yine beşerî amelin (ve emeğin) mevcudiyeti şarttır. Aksi takdirde bu gibi şeyler husule gelmez onunla faydalanma durumu gerçekleşmez.

İmdi Allah Taalâ, edinilen bir mal (ve biriktirilen tüm servet) için kıymet (ölçüsü) olarak altın ve gümüş denilen iki madenî taş yaratmıştır. Bazı hallerde daha başka şeyler de (mal ve kıymet ölçüsü olarak) edinilmekte ve biriktirilmekte ise de, âlemdeki insanlar için umumiyetle servet ve sermaye (zahîrekünye) bu ikisidir. (Bu ikisinin haricinde edinilen) şey bu ikisini elde etmek içindir. Zira altınla gümüşün haricindeki eşya (ve emtia fazla ucuzlama veya pahalalma şeklinde) pazarlarda görülen değişikliklere maruz kaldığı halde bu ikisi bundan uzaktır. (Fiyatları sabit ve daima revaçtadır). Şu halde bu ikisi, kazançların, servetin ve sermayenin aslıdır.

Bütün bunlar sabit olduktan sonra şunu da bil: Sermaye olmak üzere bir insanın kazandığı ve biriktirdiği şey (*müfâdmüktenâ*, faydahasıla) şayet sanatlardan hasıl olmuş ise, bu tür fayda ve hâsılanın, o şahsın emeğinin kıymetinden ibaret olacağı açıktır. Zaten (mal ve sermaye hususundaki) birikimden maksat da budur. (Mal ve sermaye terakümü, emeğin değerinin terakümünden başka bir şey değildir. Bir insanın mal biriktirmesi, emeğinin değeri ve karşılığı olan şeyleri biriktirmesi mânasına gelir). Zira (esas itibarıyla) ortada emekten başka bir şey yoktur ve birikimden maksat da bizzat emeğin kendisi değil, (ondan hasıl olan değer)dir.

Bazı sanatlarla birlikte, (ve onların zımında) o sanattan (ve hâlis emekten) başka diğer bir şey daha bulunabilir. Meselâ marangozluk ve dokumacılık böyledir. Birinde (sanat ve hünere) birlikte ağaç, diğerinde iplik bulunur. Ancak yine de bahiskonusu iki sanatta (sarf edilen) emek daha fazla olduğu için onun kıymeti daha büyüktür.

Şayet (birikim ve kazanç) sanatlardan başka bir şeyden hasıl olmuş ise, bu takdirde (sermaye ve serveti meydana getiren) bahiskonusu birikim ve kazancın kıymetine, onu husule getiren emeğin kıymeti de mutlaka dahil olur. Zira emek olmasaydı, onun (bir fayda ve servet olarak) birikimi husule gelmezdi.

Bu nevi şeylerin çoğunda, (kazançla ilgili) emeğin mülhaza edilmesi aşîkârdır. Onun için emeğe az veya çok bir kıymet takdir edilir, insanlar arasında (tüketilen) gıda maddelerinin fiyatlarında olduğu gibi, bazan emeğin mülhaza edilmesi açık olmayabilir. Şüphe yok ki, gıda maddeleri için harcanan emeği ve masrafı hububatın fiyatlarında nazarı itibara almak icab eder. (Zira emeğin ve masrafın kıymeti hububatın fiyatlarına yansır). Nitekim yukarıda temas etmiştik (Bölüm IV, Fasil 12). Lakin bazı bölgelerde (gübre vesaire gibi) ziraî ilaçlar ve (istihsal) zahmeti az ve önemsiz olduğundan oralarda bu gibi şeyler gizli kalmış (ve mülhaza edilmemiş)tir. O yüzden çok azı müstesna çiftçi olan halk bunun farkına varmaz (mal istihsal etmek için harcadıkları emeğin, girdilerin ve masrafın değerini çokları bilemez).

Böylece açıkça ortaya çıkan husus şudur: Kâr ve kazançların tümü veya büyük bir kısmı, insan emeğinin kıymetinden başka bir şey değildir. Bu suretle de rızkın mânası ve kazancın faydalanılan (bölümü) olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. İmdi kazancın ve rızkın manası, mahiyetlerinin izahı böylece açıklanmış olmaktadır.

Bilmek lazımdır ki, umranın noksanlaşması sebebiyle emek, tamamen ortadan kaybolduğu veya azaldığı vakit, Allah, kazancın ortadan kalktığını ilân etmiş demektir. Nüfusu az olan şehirlere bakmaz mısınız, oralarda rızk ve kazanç nasıl azalmakta veya insan emeğinin azalması neticesinde kaybolup gitmektedir. Bunun aksine olarak iş ve emek daha çok bulunan (umranca gelişmiş ve ilerlemiş) şehirlerdeki halkın (iktisadî) ahvali daha geniş, refahları daha kuvvetli olur. (Büyük yerin sorunu da büyük olur). Nitekim bu hususları anlatmıştık (Bölüm IV, Fasil 11).

Umranca gerilemiş olan beldeler hakkında halkın; “Burasının rızkı gitmiştir”, demeleri, bu konu ile ilgili bir sözdür. Hatta böyle yerlerdeki boş topraklara (ve şehir dışındaki meskûn olmayan araziye) akan çaylar ve çeşmeler de kesilir. Zira çeşmelerin fışkırması (ve suların gürül gürül akması) insan emeğinden ibaret olan (kuyu ve su yolu) kazmanın ve eşmenin neticesinde husule gelir, tıpkı hayvanların memelerindeki süt gibi. Kazıma ve eşme olmadığı vakit (kuyular ve akar sular yerin dibine çekilir) tamamen batır ve kurur. Nitekim sağılmayan memenin sütü de kurur. Umran durumunda iken çeşmeleri, (gürül gürül akan suları) bulunduğu bilinen beldelelere bakınız: Buralara viran ve harab olma hali çöktüğü vakit, sanki hiç mevcut olmamışçasına, suları nasıl yerin dibine batıp gitmektedir.

“Ve gece ile gündüzü takdir eden Allah'tır” (Müzemmil, 73/20).

Çeşitli geçim şekilleri, neveleri ve yolları

Bilinmelidir ki, maaş (geçim), rızkı aramak, talep ve onu elde etmek için gayret harcamaktan ibarettir. Meaş, “Mef'al” vezninde bir kelime olup “ayş” (yaşamak, *life*) kökünden gelir. Hayattan (ve yaşamaktan) ibaret olan ayş, bu (gibi rızk ve gıdalar) olmadan husule gelmediği için, bu nevi şeyler, mübalağa ifade etsin, diye ayşın ve hayatın mahalli olarak itibar edilmiştir. (Böylece ismi mekân olan meaş kelimesi hayat ve yaşamak manasına alınmış, rızk ve gıda aramak ve elde etmek, hayatın ve yaşamının yeri, hatta kendisidir, denilmek istenmiştir).

Rızk ve kazanç; ya bilinmekte olan (mütedavil ve mer'i) kanun uyarınca, güçlü olanın gücü yettiği diğer bir kişinin elinden alması ve kendine tahsis etmesi suretiyle elde edilir. Buna vergi ve haraç (*mağremcibaye*, *imposts-taxation*) ismi verilir (İmaret, emirlik). Veya kara veya denizdeki yabani bir hayvanı yakalayarak ve vurarak ele geçirmek suretiyle olur. Buna “avlanmak” denir, (Avcılık). Veya halk arasında istifade edilegelmekte olan evcil hayvanların (kendilerini ve) ürünlerini istihsal suretiyle olur. Meselâ sığır ve davarlardan süt, (yün, kıl, gübre, et ve deri), ipek böceğinden ipek, arıdan bal (gibi hayvanî) ürünler elde etmek böyledir (hayvancılık). Veya ekilen (buğday, arpa vs. gibi) bitkilerden; dikilen, bakılan ve meyveleri istihsal edilen ağaçlardan olur. Bütün bunlara, (yani hayvan ve tahıl yetiştirmeye) çiftçilik (*ziraat*, *agriculture*) ismi verilir. Veya kazanç insan amelinden (ve emeğinden) husule gelir. Bu da ya muayyen maddelerde (emeğe başvurmak suretiyle) olur. Buna sanat (*senâî*) denir. Kâtiplik, marangozluk, terzilik, dokumacılık, binicilik ve benzeri şeyler böyledir. Veya gayri muayyen maddelerde (ve iş kollarında çalışmakla) olur. (Başkasının işinde ücretle çalışmaktan ibaret olan sair) bütün meslekler ve faaliyetler böyledir. (İlki vasıflı, ikincisi vasıfsız iş ve emek iş kollarıdır. İlki eğitim ve usta aracılığı ile, ikincisi bunlarsız öğrenilir ve icra edilir).

Veya kazanç, ticarî emtiadan ve bunların (belli bir) bedel karşılığı olarak hazırlanmalarından (ve trampa edilmelerinden) temin edilir. Bu da ticarî emtianın ya muhtelif beldelere (nakl edilip oralarda pazarlamak için) dolaştırılması veya biriktirilmesi (stoklanması, *ihlikâr*) ve onlarla ilgili olmak üzere pazarlarda (büyük fiyat) değişikliklerinin gözetlenmesi suretiyle olur. Buna da ticaret adı verilir.

Muhtelif geçim şekilleri ve çeşitleri bunlardır. (Kasım b. Ali) Harirî (öl. 516/1122) ve daha başka muhakkik edip ve hakimlerin (eserlerinde) bahis-konusu ettikleri şeyin mânası da bundan ibarettir. Bunlar derler ki: Geçim

imaret, (amirlik, emirlik, siyasî ve idarî bir makam sahibi olmak), ticaret, çiftçilik (ziraat) ve sanattan ibarettir.

İmdi imaret (geçim için siyasî gücü ve idarî makamı kullanarak kahren başkasının malını almak) tabii bir geçim yolu olmadığı için, onu bahiskonusu etmeğe ihtiyaç duymuyoruz. Ayrıca bu hususta, ikinci bölümde (daha doğrusu üçüncü bölümde devlet ve) hükümetin topladığı vergiler ve bu hususta görevli olan kişiler (ve bu paraların harcandığı yerler) hakkında bir miktar malumat verilmişti.

Çiftçilik, sanat (hirfetler, zenaatlar) ve ticaret ise geçimin tabii şekilleridir.

Çiftçilik (ziraat ve hayvancılık) mahiyeti icabı diğer tüm maişet yollarından önce gelir. Zira (spekülatif) düşünceye ve (teorik) bilgiye (nazar ve ilme) ihtiyaç göstermeyen basit, tabii ve fıtrî bir geçim yoludur. Bundan dolayı bu meslek âlemde beşeriyetin babası olan Âdem'e nisbet edilip (çiftçilerin piri Hz. Adem'dir, denilir).

Çiftçiliği talim eden ve onunla meşgul olan ilk zatın Adem olduğu kabul edilir ve bu suretle de maişet yollarının en eskisinin ve tabiata en uygun olanının çiftçilik olduğuna işaret edilir.

Sanatlar ise (çiftçiliği takip eden geçim yollarının) ikincisidir ve ondan sonra gelir. Zira sanatlar (basit değil) mürekkeb ve ilmîdir, ona fikir ve nazar sarf edilir. Onun için sanatlar, ekseriya bedevîlikten sonra gelen ve onu (takiben) ikinci olan şehirlerde ve hadarîler arasında bulunur. İşte bu husus nazarı itibara alınarak sanatlar, insanlığın ikinci babası olan İdris'e nisbet edilir (ve sanatların bilhassa terziliğin piri İdris Nebî'dir, denilir.) O, sanatları, kendisinden sonraki insanlar için Allah Taâlâ'dan aldığı vahiy ile kurmuştur (çiftçilik bedevîlerin, sanat hadarîlerin geçimlerini sağlama yoludur).

Ticaret: Her ne kadar ticaret kazanç itibariyle tabii (bir yol ve meslek) ise de, onunla ilgili yolların ve usûllerin pek çoğu, bir şeyin alış kıymeti ile satış kıymeti arasındaki (farktan) bir fazlalığın elde edilmesi için bir takım hilelere ve kurnazlıklara başvurmaktan ibarettir. Bu suretle, bahiskonusu fazladan (ve iki fiyat arasındaki farktan) kazancın kârı husule gelmiş olur. İşte bundan (ve ticaretteki bahiskonusu hususiyetten) dolayıdır ki, şeriat, (aldanmamak için) pazarlıkta açık göz olmayı (mukayese) mubah kılmıştır. Zira ticaret, kumar çeşitinden bir şeydir. Ancak başkasının malını karşılıksız almak, değildir. Onun için de (kumara, çarpmaya, çalmaya, vurgun ve soyguna nazaran) meşruiyyet hususiyetine sahiptir.

Ve en iyisini Allah bilir.

Ticaretin mânası, usûlleri ve çeşitleri

Malum olsun ki, ticaret, ticarî eşyayı ucuz almak ve pahalı satmak suretiyle malı nemâlandırarak (ve sermayeyi artırmak) için çabalamaktır. Ticaret metayı olan şeyler, ister köle ister ekin (hububat) ister hayvan ister silah (ve kumaş) olsun fark etmez. Sözü edilen artan miktara “kâr” ismi verilir.

Bahiskonusu kâr için çabalayan (ve teşebbüse geçen) zat, kâr daha da çok olsun diye pazarların ucuzluktan pahalılığa doğru değişmesi (*hivale, fluctuation*) zamanını kollamak üzere ticaret metasını ya depolar (iktisadî buhranlardan, malî krizlerden ve fiyat dalgalanmalarından medet umar), veya bu metayı satın alındığı beldeye naza ran daha çok talebin bulunduğu diğer bir beldeye naklede, böylece daha fazla kâr elde eder.

Bundan dolayı, “ticaretin mahiyetini bana açıkça izah et”, diyen bir şahsa yaşlı (ve tecrübeli) tacirlerden biri; “Ben sana onu iki kelime ile belleteyim: Ucuz olanı satın al, pahalı olanı sat, ticaret hasıl olmuştur”, demişti. O, bu sözü ile bizim tesbit etmiş olduğumuz hususa (ve yapmış olduğumuz tarife) işaret etmiştir.*

“Allah rızık verir, kuvvetli ve metindir” (Zariyat, 51/58).

Hangi sınıftaki kişiler ticareti meslek edinir, hangilerinin edinmesi uygun olur?

Daha önce, “ticaretin mânası satın alınan emtia ile sermayeyi nemâlandırarak ve o emtiayı satın alınan fiyattan daha pahalıya satmak için çabalamaktır, demiştik. Bu da ya pazarlardaki (fiyat) değişikliklerini beklemekle veya bir malı daha pahalı ve daha ziyade revaçta olduğu bir yere nakletmekle veya hut o malı vaade karşılığı pahalı bir şekilde (veresiye) satmakla gerçekleşir. Ancak (bu gibi hallerde) sermayenin aslına nisbetle elde edilen kâr azdır. Fakat sermaye çok olursa kâr da büyük olur. Çünkü büyük bir yekunun içindeki az miktar büyüktür.

Sonra kâr dediğimiz, sözü edilen malın nemâsını elde edebilmek için (peşin veya veresiye) emtianın alınması satılması ve paralarının ödenmesi suretiyle bahsi geçen malın ticaret erbabının eline geçmesi şarttır. Fakat nasafat ehli denilen dürüst kişiler az olduğundan (ticarî muamelelerde satıcı bakımından) emtiayı mahv eden (müşteriyi) kandırmak, ölçüde ve tartıda hile yapmak ve (müşteri cihetinden) kârı mahv eden (alınan malın) bedelini

* Bu müteakip fasıllar için bk. Dimaşki: “*el-İşare ila mehasini't-ticare*”, trc. H. Ritter, *Der Islam*, VII (1917).

zamanında ödememek mutlaka bahiskonusu olacaktır. Meselâ (satılan malın bedeli geciktirildi mi) o süre içinde (emtianın) nemâlanmasına esas teşkil eden ticarî faaliyet ve teşebbüs tatil edilecektir. Ve yine yazı (sened) ve şahadetle tesbit edilmemesi halinde, red ve inkârla sermaye kökten elden gidecektir. Diğer taraftan bu gibi hallerde hâkimlerin (tesiri ve) faydası çok az olacaktır. Çünkü hüküm, sadece zahire göre verilmektedir. (Şahid ve senedle tesbit edilmemesi halinde ihkakı hak mümkün olmayacaktır!).

Bütün bunlardan dolayı bir tacir bu hususta güç durumlara katlanmak zorundadır. O, bir sürü sıkıntı ve zorluktan sonra ancak sözü edilen cüzî kârı elde edebilir veya onu bile kazanamaz veya sermayesi dahi dağılır gider. Şayet tacir, ihtilafı davalara girme bahsinde cüretli, hesap hususunda basiretli, yaman bir pazarıcı, hakimlerin yanına gitme konusunda cesur (kavgacı, dövüşken, atılgan, girişken, cedelci, münakaşacı, hesapçı ve mahkeme kapılarını aşındırıcı) biri ise, atılgan ve yaman bir pazarlıkçı oluşu, onun hakkını alması için daha elverişlidir. Aksi takdirde zırh olarak kullanacağı bir makama (ve nüfuz sahibi kişiye) mutlaka ihtiyacı olacaktır. Bu makam alışverişiler arasında onun için bir heybet meydana getirecek, alacaklılarından (ve muamelede bulunduğu kişilerden) hakkını alabilmesi için hakimleri adaletle hüküm vermeye sevk edecektir. Böylece birinci durumda ihtiyarı, ikinci durumda (ve bir makama dayanması halinde) ise cebrî bir yoldan onun için nasafat (hakkını almak) ve malını onlardan kurtarmak gerçekleşmiş olacaktır.

Diğer taraftan atılgan ve girişken olmayan ve hakimler (ve makam sahipleri) nezdinde bir istinatgahı bulunmayan bir şahsın ticareti meslek olarak seçmekten kaçınması icab eder. Çünkü sermayesi zayı ve yok olma tehlikesine maruz kalır, alımsatım işi ile uğraşanların yemi olur. Aşağı yukarı onlardan hakkını alma imkânına da sahip olmaz. Çünkü umumi olarak halk, hususi olarak âdi kişiler ve alım satım işiyle uğraşan (simsar)lar, dolandırıcılar ve sahtekarlar kendilerinin dışında kalan kimselerin elinde ve avucunda bulunan mala göz dikmişlerdir. Bir fırsatını bulunca derhal o malın üzerine atılırlar, kanunların caydırıcılığı olmasa halkın malı emniyette olmaz, yağmalanır gider.

“Allah bazı insanları (ve onlardan gelen kötülükleri) diğer bazıları ile defet meseydi arz harap olurdu. Lâkin âlemler üzerinde Allah’ın lutfu (olarak bu husus) vardır” (Bakara, 2/251).